

Rozšíření kapacity Komunitního centra dětí a mládeže Kamarád (Indigo Děčín, z.s.)

Případová studie zachycující dobrou
praxi ve výzvě č. 44 OPZ+

Hana Kociánová

Johana Haldová

Cuong Manh Vu

Jana Rejšková

Daniel Jirátko-Ziółkowski_____dan@govlab.cz

Financováno
Evropskou unií

Obsah

Profil realizátora	3
Záměr projektu	4
Problém, který projekt řeší.....	4
Hlavní cíle	5
Představení aktivit projektu	6
Průběžné výsledky projektu se zaměřením na přínosy pro cílovou skupinu	8
Intenzivnější spolupráce se školou	8
Spolupráce s rodiči	9
Rozvoj kritického myšlení	9
Registrace Terénního programu	10
Propracování individuálního plánování ...	10
Zkušenosti z realizace.....	12

Případová studie vznikla na základě rozhovorů se zaměstnanci organizace Indigo Děčín, z.s. – konkrétně s jejím zakladatelem a ředitelem, se sociální pracovnící, dvěma pracovníci v sociálních službách, projektovou manažerkou a zástupkyní školy.

Profil realizátora

Spolek Indigo Děčín, z.s., byl založen v roce 1998 na podnět romských obyvatel části Děčína nazývané Boletice nad Labem, kde žije vysoké procento romské populace v panelovém sídlišti. Spolek vznikl jako odpověď na potřebu vytvářet prostor, který by nabízel smysluplné využití volného času pro děti a mládež z místní komunity. Již od počátku se Indigo zaměřuje na podporu dětí a mládeže, kteří jsou vystaveni často obtížným životním situacím a sociálním nástrahám.

Klíčovým programem spolku je **Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM)**, známé také jako **komunitní centrum pro děti a mládež „Kamarád“**. Toto centrum bylo otevřeno v roce 2004 díky finanční podpoře prof. Dr. Wolfganga Marcuse, bývalého německého poslance a filantropa. **Centrum nabízí dětem a mládežím ve věku 6–26 let bezpečné prostředí**, kde mohou trávit svůj volný čas a zapojit se do různorodých aktivit, jako jsou hudební kroužky, sportovní aktivity nebo volnočasové programy. Všechny tyto aktivity jsou dostupné bez finanční spoluúčasti, což zajišťuje, že jsou otevřené všem bez ohledu na jejich sociální situaci.

Od roku 2011 je spolek Indigo Děčín, z.s., **registrovaným poskytovatelem sociálních služeb podle zákona č. 108/2006 Sb.** Posláním organizace je poskytovat odbornou podporu, pomoc a informace dětem a mládežím, kteří se nachází v nepříznivých životních situacích nebo jsou ohroženi společensky nežádoucími jevy. Centrum Kamarád se snaží zamezit rizikovému chování dětí a mládežních tím, že jim poskytuje volnočasové aktivity a sociální služby, včetně dovedností pro obecnou přípravu do školy. Organizace klade důraz na zvyšování kvality života svých klientů posilováním jejich odpovědnosti a prací na jejich sebepřijetí, což pomáhá jejich sociálnímu začleňování. Kromě NZDM provozuje také Terénní program s rozšířenou působností na celé město Děčín.

Indigo Děčín, z.s., má navázanou spolupráci s místními vzdělávacími institucemi, jako je ZŠ Míru, Střední zdravotnická škola, Spolek Slunečnice nebo Evropská obchodní akademie. Tato partnerství umožňují organizaci zajistit dostatek dobrovolníků a zvyšovat povědomí o činnosti centra mezi obyvateli Boletic nad Labem. Prostřednictvím letáků a dalších informačních kanálů Indigo aktivně komunikuje s veřejností a posiluje svou roli důležitého aktéra v oblasti podpory dětí a mládežních.

Záměr projektu

Problém, který projekt řeší

Projekt „Rozšíření kapacity Komunitního centra dětí a mládeže Kamarád“ (registrační číslo CZ.03.02.03/00/22_044/0002169, doba realizace 11/2023–10/2025) umožnil rozšíření týmu centra o dva sociální pracovníky a dva pracovníky v sociálních službách. Projekt také přispěl ke zkvalitnění poskytovaných služeb a umožnil lepší podporu dětí v obtížných životních situacích.

Projekt reaguje na problém sociálního vyloučení dětí a mladistvých v Boleticích – v návaznosti na velký a ve vlnách se zvyšující zájem o služby Komunitního centra dětí a mládeže (KCDM) Kamarád. Cílem projektu je navýšit kapacitu o potřebné pracovníky a zároveň umožnit všem pracovníkům systematické a propracovanější vzdělávání, včetně supervize. Ve zvýšené vytíženosti v důsledku převisu poptávky po službách by se na nic takového nedařilo týmu najít dostatek času. Jak dodává projektová manažerka:

„Když jsme připravovali projekt, tak tady byl takovej přetlak, že jsme měli víc dětí, než jsme úplně pohodlně zvládali a taky jsme chtěli v podstatě tu službu nějakým způsobem zkvalitnit. Chtěli jsme prohloubit spolupráci se školou. I s tím našim terénem a dalšíma aktérama tady v území.“

Projekt má v konečném důsledku také přispět ke zkvalitnění poskytovaných služeb a umožnit lepší podporu dětí v obtížných životních situacích.

Boletice nad Labem jsou součástí města Děčín. Dříve přilehlá, malebná vesnice, která byla během 80. let doplněna o pro tu dobu typické **panelákové sídliště**. V současné době „být z Boletic“ znamená na Děčínsku „žít na špatné adrese“. Ačkoliv se situace proměňuje a zlepšuje, stále je v povědomí místních lidí, že Boletice jsou „vyloučená lokalita“. První romské rodiny byly stěhovány na boletické sídliště již v době jeho vzniku v 80. letech, po roce 1989 pak přicházeli další Romové z postupně bouraných starých domů v Děčíně, případně z domů, které byly neobyvatelné následkem povodní. Po privatizaci se v 90. letech kromě obyvatelů výrazně měnili i majitelé jednotlivých bytů (a domů), což zavdalo příčinu ke vzniku vyloučené lokality. Některé byty byly kupované tzv. obchodníky s chudobou, lidmi, kteří byty kupovali čistě kvůli zisku, záměrně do nich stěhovali sociálně znevýhodněné osoby, o byty se nestarali a nechali je postupně zchátrat.

Sociální vyloučení je v České republice spojené s **vysokou mírou migrace sociálně znevýhodněných rodin**. To se pochopitelně odráží i ve školní docházce dětí z těchto rodin. Boletice nejsou výjimkou. **Každý rok je v tamní ZŠ přihlašováno a odhlašováno ke školní docházce cca 50 dětí (cca 13 % z celkového počtu žáků)**. KCDM Kamarád také ve spojení s tímto fenoménem čelí v určitých vlnách zvýšenému náporu a zájmu o své služby. Noví zájemci o služby se také často dostávají do konfliktu se „starousedlíky“. Ti, co jsou v Boleticích již dlouho (od narození) nedůvěřují (a také občas vyloženě pohrdají) nově přichozím romským rodinám. Mezi dětmi roste agresivní chování. Zároveň, střídající se (případně odcházející a zase se vracející) klienti KCDM Kamarád znamenají problém pro dlouhodobou a koncepční práci, což je jedním z dlouhodobých cílů spolku Indigo.

Hlavní cíle

Pracovnice v sociálních službách uvádí, že jedním z **dlouhodobých a zásadních cílů** projektu je především vytvoření **bezpečného prostředí** pro děti žijících v Boleticích a jejich blízkém okolí.

„Kdyby to tady nebylo, tak jsou ty děti na ulici. Ale takhle vědí, kam mají jít. Je to tady v centru a dlouho už. Rodiče sem děti pustějí, protože nás znaj, vědí, že se nemusí ničeho bát, že když tady něco řeknou, tak to nejde dál.“ (pracovnice v sociální službách)

Idea založení komunitního centra vzešla z **potřeby vybudovat pro boletické romské děti a mládež nějaký prostor, díky kterému by bylo možné je stáhnout z ulice**, kde trávily volný čas víceméně bezcílně a často rizikově (např. konzumace omamných a psychotropních látek na veřejnosti), což vytvářelo tenzi v sousedství – hloučky poflákujících se dětí, které byly hlučné, nevzbuzovaly v lidech zrovna pocit bezpečí.

Komunitní centrum Kamarád (NZDM) je naprosto jediným místem, kam mohou děti a mládež ze sociálně znevýhodněných rodin přijít trávit svůj volný čas. V Boleticích se sice nachází Dům dětí a mládeže (DDM) a další soukromé alternativy pro trávení času po škole, ale ty jsou zpoplatněné, takže pro cílovou skupinu nedostupné. Město již dávno odstranilo z Boletic veřejná hřiště, lavičky, prvky jako prolézačky nebo cokoli jiného. Důvod takového jednání ze strany města je nabíledni – zamezit jakýmkoli příležitostí, které by vyzývaly k nežádoucímu trávení času ze strany minority, aby bylo možné předcházet konfliktům s majoritou. Komunitní centrum Kamarád tak sehrává naprosto unikátní a významnou roli pro všechny sociálně vyloučením ohrožené děti v Boleticích. Sociální pracovníce služby k tomu dodává:

„Já si myslím, že centrum tady má určitě velký význam, protože ty děti nemají kam jít. Tady nejsou ani žádný hřiště. My se je snažíme stáhnout z té ulice sem, aby tady po tom sídlišti byl klid relativně a oni se tady vyřádějí, nebo tady s nimi probíráme dovednosti, že oni ani nevědí, když se formou her učej.“

Dlouhodobý cíl, který se opírá o samotnou potřebu existence Komunitního centra, umožňuje soustředit se v projektu také na specifitější cíle. Sociální pracovníce jako jeden z nich uvádí např. zvyšování sociálních kompetencí a dovedností potřebných k začlenění do běžného života. Tím je myšlena drobná práce s dětmi, která jim pomáhá v lepším řešení běžných záležitostí a lepší školní přípravě (např. děti neumějí barvy nebo pojmenovat prsty).

Projektová manažerka dodává, že dalším důležitým specifickým cílem projektu je navázat bližší spolupráci se školou a pomoci změnit postoje dětí ke vzdělávání.

Dle ředitele organizace se postoje dětí daří měnit formou her, poskytováním prostoru pro přípravu do školy a navazováním vztahů s pracovníky, kteří pocházejí jak z minority, tak majority.

„Jde především o dlouhodobou práci s těma dětma, stahujete je z ulice a předáváte jim hodnoty, které jsou potřeba. Velkou roli v tom hraje určitě to, že ten tým je smíšený, jak lidi z romské komunity, tak lidi z majority.“

Pracovnice v sociálních službách ještě doplňuje, že dalším specifickým cílem projektu je působení na zlepšení komunikačních dovedností dětí, pěstování dobrých vztahů mezi sebou v centru a tím pádem zlepšování vztahů i v celé komunitě.

„Jsou tady i hezké příběhy, jsou tady třeba pubertáci, kteří se tady prali venku a mají respekt přede mnou, že tady jsem, takže věděl ten kluk, že tam stojím. K tý rvačce nakonec nedošlo. Já jsem z toho druhý den byla hodně špatná, pak on za mnou přišel a do dneška ten kluk, dneska mu je 17, za mnou chodí a povídá si se mnou.“

Konečně posledním specifickým cílem je **rozvinout tým ve funkční jednotku, která má systematickým způsobem zajištěné vzdělávání a supervizi**, aby mohla vykonávat svoji práci kvalitně, s dostupnými odbornými informacemi, v reakci na skutečné potřeby svých klientů.

Představení aktivit projektu

Aktivita 1: Rozšíření kapacit KCDM (NZDM) Kamarád

Aktivita v rámci KA 01 vychází ze zákona č. 108/2006, Sb., o sociálních službách, a vinou se v duchu standardů kvality v nízkoprahových službách. V zásadě jde o naplnění čtyř základních oblastí:

a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, c) sociálně terapeutické činnosti, d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

V praxi to znamená, že se **formou různých her, kroužků a aktivit pracovníci centra snaží klientům předat důležité informace, hodnoty a dovednosti, aby jim pomohli v jejich složité životní situaci a poskytl jim prostředky, jak lépe se adaptovat či přímo integrovat do většinové společnosti**. Kromě her nabízejí bezpečný prostor pro vypovídání se. Každý klient má svůj individuální plán, na němž společně s vybraným klíčovým pracovníkem pracuje. Pracovníci¹ říkají klienti „teto“, což naznačuje až rodinné prostředí. Pracovníci jsou jak z řad minority, tak majority, což je velmi dobré pro nastínění atmosféry, kde všichni spolu umějí komunikovat a spolupracovat, bez ohledu na původ.

Cílová skupina je věkově velmi široká, **6–26 let**. Mladší děti (do 10 let) využívají v centru hlavně možnost připravovat se do školy (chodí za tetami dělat domácí úkoly), chodí na kroužky (oblíbená je vybíjená, turnaje v ping-pongu apod.). Starší děti rády diskutují nad různými tématy, využívají individuálních rozhovorů a rozprav nad pro ně důležitými tématy, případně si dělají referáty nebo stojí o určité formy kariérního poradenství (co chci dělat, jaké mám možnosti, jak si napsat CV, jak se registrovat na úřadu práce, co to pro mě obnáší apod.).

Jak již bylo zmíněno, projekt umožnil týmu přizpůsobit kapacitu většímu zájmu ze strany klientů a **zvýšit počet pracovníků ze 4 na 8**. Celkový počet zaměstnanců Indiga je tedy 8 pracovníků, z toho 2 jsou sociální pracovníci, zbytek týmu jsou pracovníci v sociálních službách. Někteří pracovníci působí v Indigu již několik let, někteří teprve pár měsíců. Sociální pracovnice upřesňuje:

„Je nás tady 8. My se střídáme po směnách. My máme ranní a odpolední směnu, takže jsou vždycky 4 na směně.“

Ranní směna začíná obvykle svoji práci okolo osmé hodiny ráno, připraví odpolední aktivity a prostuduje individuální plány. Odpolední směna chodí rovnou do provozu, okolo 12 hodin, a zůstává až do večera. Dvakrát v týdnu je otevřeno dokonce až do půl osmé. Struktura dne je taková, že se děti v centru točí podle věkových kategorií. Sociální pracovnice popisuje:

¹ V současnosti jsou v týmu pouze dva zástupci mužského pohlaví, včetně pana ředitele.

„Od dvanácti chodí děti na domácí úkoly. Těch chodí jak kdy, někdy přijde jedno, někdy nepříjde ani jedno, někdy jich přijde sedm najednou, to je různé. Pak od dvou do čtyř tady je věková skupina šest až deset let. Potom od čtyř do pěti choděj od 12 do 14 let. Od pěti choděj od 15 do 17 a pak do večera choděj od osmácti vejš a chodí ze všech těch věkových skupin. Opravdu ty děti chodí. Přes léto je to teda slabší, jak je venku teplo, ale přes zimu chodí opravdu i ty osmnáct plus.“

V centru praktikují **výchovné a preventivní programy**, jedno téma je řešeno jeden celý měsíc. Například téma „bezpečnost na internetu“ je nosným tématem nějakého měsíce a jsou mu podřízeny další aktivity. Kromě denních aktivit je možné s centrem vyjet i na **výlet** – jednodenní, v létě je možnost také **vícedenních výjezdů**.

V současné době centrum Kamarád identifikuje **129 klientů**, přičemž **průměrná denní vytíženost je cca 40 klientů**, tedy přibližně jedna třetina všech klientů. V zimních měsících není výjimkou, že přijde do centra denně až 60 klientů.

Pobyt v centru se řídí pravidly, které klienti musí dodržovat, v případě porušení pravidel dojde k vykázání z klubu (dle míry prohrěšku záležití, na jak dlouho). Klienti nesmějí v centru užívat žádné návykové látky, být agresivní apod.

Aktivita 2: Vzdělávání a supervize

V rámci druhé klíčové aktivity bylo týmu umožněno systematické a pokročilé vzdělávání, rovněž dle požadavků zákona 108/2006 Sb., tj. vzdělávání v rozsahu nejméně 24 hodin za kalendářní rok, kterým si sociální pracovník či pracovník v sociálních službách obnovuje, upevňuje a doplňuje kvalifikaci. Projekt umožnil vytvořit každému pracovníkovi jeho individuální vzdělávací plán, kde je systematicky uchopeno, jaké kurzy absolvoval, jaké má vlastní cíle (a zájmy) a kam by chtěl v této cestě dojít. Projektová manažerka k tomu dodává:

„Teď tady nastavujeme systém pro řízení osobního rozvoje jednotlivých pracovníků, takže tam jsou pravidelné rozhovory s pracovníkama, který dělají naši sociální pracovníci. Snažíme se identifikovat slabiny, který pracovník má nebo co by potřeboval rozvíjet, a tomu přizpůsobujeme i výběr školení a kurzů.“

Do týmu též byla zavedena pravidelná supervize, což nebyl do doby začátku projektu standard (supervize byla, ale nepravidelná, zajištěná certifikovaným supervizorem). V týmu ohledně supervizora panuje velké nadšení. Všichni dotázaní si svoji práci bez supervize nedokážou představit a ohledně osobnosti supervizora se vyjadřovali velmi pochvalně, např. pracovnice v sociálních službách:

„Supervizor je opravdu super!“

Průběžné výsledky projektu se zaměřením na přínosy pro cílovou skupinu

Intenzivnější spolupráce se školou

Za jeden z nejvýznamnějších posunů v důsledku projektu, který dotazovaní respondenti vnímají, je zintenzivnění a zkvalitnění spolupráce se školou. **Spolupráce je nastavená na pravidelná scházení se jedenkrát měsíčně ve škole.** Škola v nedávné době navíc vyměnila vedení, což se velmi pozitivně projevilo v praktikování různých inkluzivních opatření. Jedním z nich je zavedení **adaptačního koordinátora**. Zástupkyně školy, která tuto pozici vykonává, ji sama popisuje takto:

„Zajišťuji adaptaci na školní prostředí toho dítěte. Jsem vlastně úplně individuální podpora žáka i pedagoga a potom hlavně zajišťuji komunikaci s rodiči, protože nastávají situace, kdy pedagog nemá ani čas na to to řešit, prostě ta práce je specifická s těmi Romy. Slíbí vám všechno, ale musí se důsledně vytrvat, aby člověk docílil svého. Například třeba příspěvky. Mají příspěvky na obědy, mají možnost příspěvků dotace na obědy, příspěvek na družinu a nejsou ani mnohdy schopni si to vyřídit na úradech. I když člověk jim poradí, vyplní papíry, tak oni si na ten úřad práce bohužel nedojdou.“

Adaptační koordinátor má možnost vyjít za rodinami do terénu. Osloví je přímo s tím, co se momentálně řeší, nejvíce je to docházka žáků. Ve spolupráci se sociální pedagožkou tak řeší s rodiči problémy v docházce dětí v ten moment, kdy se dějí. Je také možné díky tomu odhalit příčiny, proč k absenci dochází (jestli z vážnějších příčin, nebo dítě třeba jen zaspalo). Adaptační koordinátor spolupracuje s neziskovými organizacemi, v případě Boletic se však jedná téměř výhradně o Indigo. Zástupkyně školy k tomu dodává:

„Pokud dítě má absenci a třikrát nepřijde, je to pro nás impuls vyrazit ve dvojici se sociální pedagožkou do domácnosti. Už je máme vytípané, které domácnosti to jsou. Dá se říct, že to je 15 stále stejných rodin, které se opakují. Navštívíme je ráno, řeknou nám důvod, nebo dítě samo odejde nebo ho vzbudíme a tak dále. Takže záleží na tom prostě, jaký přístup mají ty rodiče. Je to vidět už když vstoupíte do té domácnosti, v čem to dítě asi se tak jako pohybuje. Někdo je zodpovědnější, někdo bohužel žije v takových sociálních poměrech, že víte, že to dítě ani nemá šanci do té školy ráno se vzbudit normálně jako ostatní.“

Indigo díky projektu získalo nezbytné personální a časové kapacity, díky nimž se spolupráci se školou může více věnovat. Kromě úzké spolupráce s ředitelkou a adaptační koordinátorkou **poskytuje také bezpečné prostředí přímo v komunitním centru, když je zapotřebí jednat s rodiči**, případně s orgánem SPOD, kurátorem, či dalšími zainteresovanými aktéry. Rodiče dětí mají důvěru v Indigo a raději přijdou do centra než na úřad.

Boletická základní škola se nebojí iniciovat období „případových konferencí“, tedy zapojení různých důležitých služeb pro zdárné a empatické řešení nastalé situace konkrétního dítěte, a využívá Indigo jako koordinátora či mediátora (centrum Kamarád jako prostor, ale i Terénní program pro zapojení více služeb).

Spolupráce s rodiči

Díky možnosti více prohlubovat spolupráci se školou a díky navýšené kapacitě pracovníků se v průběhu realizace projektu také **prohloubila spolupráce s rodiči**. Ačkoliv posláním NZDM je cílit na děti a mládež a nabízet sociální služby v případě zájmu anonymně, v centru Kamarád se pracovníkům opakovaně potvrzuje důležitost do sociální práce s dětmi zapojovat i rodiče. Ředitel k tomu přidává:

„My se v rámci projektu nízkoprahu snažíme teď pracovat i s rodičema. Abysme je dostali blíž do kontaktu. Oni nás ti rodiče totiž berou víc jak tu školu, oni tu školu vidí jako takovou nějakou instituci, která jim dává pouze nějaký úkoly a takovýhle, kdežto my se s nimi bavíme úplně normálně neformálně.“

Pakliže je cílem ovlivnit u dětí jejich postoje a následně chování, v praxi KCDM Kamarád se ukazuje, že zapojení rodičů je zcela klíčové. Obzvláště co se týká snahy vstřípit dětem důležitost vzdělávat se a přinejmenším dokončit základní školu. Pracovníci centra často naráží na problém, že děti v rodině nikdo nevede k pravidelnému režimu ve smyslu ráno vstát, odpoledne si připravit tašku, dělat si úkoly. Ke zlepšení školní docházky i přípravy na školu je tak potřeba změnit postojový rámec a zvyky celé rodiny. Sociální pracovnice to popisuje následovně:

„Když řešíme školní docházku, tak oni vůbec nemají ty návyky. Oni nemusejí ráno vstávat, rodiče je k tomu nenutějí pořádkem, takže oni ani nemají proč do té školy vstát. Jsou dlouho do noci vzhůru, pak se jim ráno ani nechce vstávat, rodiče je do té školy nepošlou. Takže oni nemají žádnou, že tam je nějak netlačej do té školy. Tak to se pak těžko nějak mění, když ani ta rodina je k tomu nevede.“

Nástrojem, který se v projektu ukázal jako velmi efektivní, jsou **veřejné akce**. Například na Halloween nebo Den dětí uspořádalo Indigo veřejnou akci na přilehlém hřišti školy (KCDM se nachází v areálu školy, pozn. aut.) a pozvalo na ni širokou veřejnost. Rodiče se na ní mohli potkat se zástupci školy a vyřešit zdánlivě drobné, leč pro ně zásadní nejasnosti (např. jakým způsobem je třeba dětem psát omluvenky). Jak dokládá ředitel organizace:

„Teď jsme měli nedávno, v říjnu to bylo, Halloween, tak jsme to taky spojili s akcí se školou a pozvali jsme nejdřív ty rodiče. Rodiče se mohli těch zástupců školy ptát na cokoli je zajímalo. A ohromně to fungovalo. I zástupci školy tuhle možnost ocenili.“

Škola si z chystání veřejných akcí ze strany Indiga, kde se nabízí pohoštění jako incentivní prvek a je při nich zároveň snaha budovat méně formální prostředí, vzala inspiraci a zavedla ráno **snídaně zdarma**, které výrazně zvyšují docházku. Zástupkyně školy to popisuje následovně:

„My máme snídaňové kluby. Snídaně pro děti, tam jsem taky zapojená. O půl 7 přijdeme a mají to formou takovýho rautu. Ukážou si, mají tam namazaný rohlíčky a všechno možný. Přijdou děti, jako družinové, ale samozřejmě to je to pojatý tak pro všechny děti, pro celou školu. Je to cílené hlavně na ty děti, co nemají zrovna svačinu od rodičů z domova. Je to takhle udělaný, že se tam nasnídají, dostanu svačinu, ještě co zbyde dostanou s sebou, aby si mohly vzít ještě o přestávce. A to jsou pak vděční za to.“

Rozvoj kritického myšlení

Dalším prvkem, který se díky projektu podařilo propracovat a rozšířit, je **práce s dezinformacemi mezi klientelou**. Šíření tzv. fake news je u Romů všeobecně v současnosti velké téma. Lze usuzovat, že vzhledem k nižší vzdělanostní úrovni je pro Romy žijící v sociálně vyloučených lokalitách složité přistupovat k informacím více kriticky a více tak lnou k tomu věřit, co říká nějaký známý, potažmo to vidí ve formě obsahu na sociálních sítích. Zajímavý příběh například dokládá projektová manažerka:

„Zajímali jsme se o to, jestli se ty děti cítí bezpečně a zjistili jsme, že žijí v permanentním strachu z toho, že je odveze dodávka nebo jakýkoli jiný auto. Ty poplašné zprávy: ‚Jezdí tady bílá, černá, modrá dodávka. A jsou tam Ukrajinci, seberou vás, odvezou vás!‘ To je tady rozšířený mýtus, že jakýkoli auto, který nemá CZ, tak tam je úchylák, který ty děti vezme, odnese. Bude chtít peníze, nebo je zabít a oni prožívají ten stres, třeba když jdou ze školy domů nebo ze školy k nám do centra. Ptali jsem se, odkud ty informace mají a oni říkají ‚Máma to četla na Facebooku a ukázala mi to‘. Takže ta máma neudělá, nebude to dítě instruovat nějak přiměřeně, ona mu ukáže podívej tady píšou, že tahle dodávka, nebo mu ukáže nějaké video, a to dítě si to neumí přebrat. Takže pro ně to je obrovský stres úchyláci a dodávky.“

Díky projektu se tak průběžně daří zařazovat práci s informacemi (zejména v prostředí sociálních sítí) do běžné praxe – je obsažena v preventivně-výchovných programech nebo je obsahem individuálních rozhovorů pracovníků s klienty.

Registrace Terénního programu

Hmatatelnějším výsledkem, jehož se podařilo díky uvolněné kapacitě v projektu dosáhnout, je **registrace Terénního programu jako sociální služby**. TP má cílovou skupinu od 15 let, cílí tedy jen na starší část klientely, ale je to právě ta, co je (obzvláště v létě) obtížněji dosažitelná a je tak důležité mít možnost ji kontaktovat i ve více „přirozeném prostředí“, tedy venku na ulici. Projektová manažerka k tomu dodává:

„Umožnilo nám to i třeba zaregistrovat si terénní formu pro nízkopráh, protože někdo tady zůstává a někdo jde s těmi dětmi ven jo, což dřív nešlo, takže tohle to je určitě super.“

Propracování individuálního plánování

Projekt také umožnil pracovnícím, které v této věci koordinovala projektová manažerka, **více propracovat metodu individuálního plánování**. Projektová manažerka (PM) řešila stav, kdy individuální plánování bývá občas pro zaměstnance náročné z důvodu určité míry frustrace z toho, že se klient neposouvá za svým cílem. PM se tedy rozhodla vylepšit metodu pravidelného vyhodnocování plánů a společně s pracovníci vymyslely baterii otázek (kritérií), na jejichž základě plány průběžně vyhodnocují. Kritéria tak umožňují pracovnícím lépe uchopit a rozškálovat klientův posun, takže je více patrné (a dokonce kvantifikovatelné v procentech), v kterých oblastech odvedl klient kus práce. Tento způsob se pochopitelně pozitivně promítá i do přímé práce s klienty, neboť i ti pak mohou snáze identifikovat, co se jim daří a kde je naopak prostor pro další práci. PM k tomu připojuje komentář:

„S nápadem systematicky přepracovat individuální plánování jsem přišla já – chtěla jsem, aby pracovníci viděli konkrétní změny, jinak často vyhořeli, protože investovali spoustu energie do věcí, které nebyly vidět. Vedla jsem je k tomu, aby si nastavili plánování tak, aby dávalo smysl jim i klientům. Ono smyslem té sociální práce je samozřejmě toho člověka zkompetentnit a vykopnout ho do světa, ale když fakt nejste schopný říct, jestli tam ta změna nastala, tak nevíte, jestli už může jít do světa, nebo ne.“

Kazuistiky klientů KCDM kamarád

Slečna Mia

Se slečnou Miou jsme navázali spolupráci dne 10. 10. 2024 v rámci projektu. Slečna Mia bydlí v Boleticích nad Labem od narození, žije s rodiči a mladší sestrou. Do KCDM Kamarád přišla poprvé na popud své mladší sestry, která nám o Mie řekla, že je velice talentovaná a umí malovat.

Slečna Mia přišla pracovníkům KCDM Kamarád ukázat své obrazy a skici a zároveň si popovídat s pracovníky. Mia žila s rodiči a mladší sestrou dva roky v Anglii, poté se přestěhovali zpět do Boletic nad Labem. Kamarády nemá, prý kvůli své stydlivosti a své složité povaze. Sociálnímu pracovníkovi se svěřila s tím, že ráda maluje, ale jelikož nevidí dobře nemůže malovat přírodu, kterou by malovala ráda. Doma nemá prostor na malování, pokoj má společný se svou mladší sestrou a je velmi malý na to, aby se zde mohla svému koníčku věnovat. Se slečnou Miou jsme tedy navázali spolupráci, při které dochází do KCDM Kamarád a věnuje se zde malbě obrazů. Darovali jsme jí výtvarné potřeby, které jsou pro malbu stěžejní a v budoucnu plánujeme udělat výstavu jejích obrazů v našich prostorách. Slečna Mia si prostřednictvím docházení do KCDM Kamarád vytvořila i nová přátelství, která se snaží udržet.

Slečna Mia dokončila základní vzdělání v 8. ročníku, jelikož dvakrát neudělala reparát. Na učiliště nenastoupila, přestože byla přijata, jelikož se na další studium necítila. Nyní tedy tráví veškerý svůj čas malbou obrazů a jejím cílem je stát se úspěšnou umělkyní. K očnímu lékaři nedochází, brýle nenosí. Slečně Mie a celé její rodině byla tedy nabídnuta spolupráce i ze strany terénních programů organizace Indigo Děčín, z.s., kterou přijali. V současné chvíli je domluvena návštěva očního lékaře, poté pomoc s financováním brýlí z nadačních prostředků. Domníváme se, že vyřešení obtíží se zrakem pomůže slečně Mie získat větší jistotu ve všech aspektech jejího života a chuť rozvíjet se. Rovněž pracujeme na motivaci slečny Mii, aby dále pokračovala ve vzdělávání a dokončila alespoň střední stupeň.

Slečna Brigita

Brigita poprvé navštívila naši službu dne 1. 7. 2024. Slečna Brigita se společně s rodiči a osmi sourozenci přistěhovala z Libereckého kraje v roce 2023. Její sourozenci do centra docházeli právě od roku 2023.

Již při druhém setkání si pracovník v sociálních službách všiml, že slečna Brigita nedisponuje základními znalostmi úměrné jejímu věku. Brigita neznala barvy, tvary, názvy prstů na ruce, měsíce a další. Po několika málo návštěvách jsme tedy s Brigitou navázali spolupráci v rámci projektu. Slečna Brigita se v rozhovoru s pracovníkem v sociálních službách svěřila, že základní znalosti neovládá, jelikož doma na ni nemají rodiče čas a ve škole jí paní učitelka řekla, že tyto základní znalosti má znát již z mateřské školy.

S Brigitou jsme se tedy domluvili, že společně budeme tyto základní znalosti trénovat formou her a kvízů s ostatními dětmi a formou individuální sociální práce. Nyní dokáže rozeznat základní barvy a tvary a dokáže pojmenovat prsty na ruce. Spolupráce pokračuje i nadále a Brigita se učí další základní znalosti.

Zkušenosti z realizace

Příklady táhnou

Přirovnání ilustruje zkušenost, kdy je dle týmu pro klienty prokazatelně přínosné setkávají-li se s Romy, ideálně vrstevníky, kteří si prošli stejnými nebo podobnými podmínkami, ale nenechali se udolat nepřízní osudu a vybojovali si ve svých životech úspěch.

Romové, které je možné označit za **pozitivní vzory**, pak dávají jasný příklad do svého okolí, že lze žít i jinak (lépe), než to vypadá v jejich sociálně-ekonomicky nesnadném prostředí. **Seznamování dětí a jejich rodičů s takovými případy** je pro Indigo rozhodně dobrá praxe, neboť je na první pohled znatelné, že různé besedy a možnosti na přímo se setkat s někým úspěšným zanechává v klientech otisk. Touto cestou lze dobře podnítit vnitřní motivaci romských rodičů, aby viděli ve vzdělávání smysl a uvědomovali si jeho vliv na budoucnost svých dětí. Projektová manažerka k tomu dodává:

„Ted' máme naplánovanou sérii besed. Jmenuje se to ‚Splň si svůj sen‘ a je to s úspěšnými Romy, kteří něco dokázali. Ted' tady budeme mít zpěvačku Sárku Balíkovou, pak tady bude jedna paní učitelka romská, pak máme kontakt na bývalého náměstka primátora Ústí. Chceme dětem ukazovat, že je dobré přemýšlet nad budoucností, aby se měli dobře. Že jde žít úplně jinak, než žijí dosud.“

Ředitel organizace popisuje jeden šťastný příběh přímo z komunitního centra:

„My jsme tady měli kluka, který sem chodil od svých 6 let. Byl z rozvrácené rodiny, 4 děti, matka s ním byla sama. Domácí úkoly si tady dělal, když něco potřeboval vytisknout nebo projekt nějaký do školy, tak mu tady pomáhali. Dělal si to sám, ale za našeho dohledu. No a dneska je inženýr ekonom. Tak to dokázal dotáhnout, že dneska je inženýr a chodí sem, pořád sem chodí.“

Mezi břehy

Komunitní centrum představuje v lokalitě Boletic pomyslný „ostrůvek“, kde se nachází multikulturní prostor, který je otevřený a bezpečný pro všechny příchozí. Zkušenost pracovníků z realizace (nejen) projektu jasně ukazuje, že Komunitní centrum Kamarád je pro tamní děti **nepostradatelné zařízení**. Vzhledem k tomu, že se v Boleticích nenachází ani obyčejné hřiště, zůstaly by děti při neexistenci centra naprosto bezprizorní. Hrozilo by, že by trávily čas na ulicích rizikovým způsobem. Ředitel organizace k tomu dodává:

„Naším cílem je především dlouhodobá práce s téma dětma. Stahujete je z ulice a předáváte jim hodnoty, které jsou potřeba. Velkou roli v tom hraje určitě to, že ten tým je smíšený, jak lidi z romské komunity, tak lidi z majority.“

Rom romeha

Rom romeha je romské pořekadlo, přeloženo do češtiny znamená „**Romové Romům**“. Reprezentuje zkušenost týmu, podle níž se osvědčuje zaměstnávat v zařízení, které si klade za cíl pomáhat specifické romské komunitě, přímo lidi z této komunity.

Romští pracovníci mohou mít přirozenou výhodu v budování vztahů s klienty, protože sdílejí podobné kulturní zkušenosti. Romové, kteří vyrostli v podobných podmínkách, často lépe chápou, jaké překážky klienti řeší – ať už jde o diskriminaci, problémy s bydlením nebo absenci motivace ke vzdělávání. Mohou díky tomu nabídnout praktičtější a citlivější řešení. Jde tedy o předpoklad, že klienti se často lépe otevřou někomu, kdo „zná jejich svět“.

V Indigu byla zmiňována především **postava pana ředitele**, který je v Děčíně uznávaným Romem, velmi respektovaným, což samo o sobě vrhá určitou značku kvality na celou organizaci (zejména u Romů, ale i u majoritní společnosti). Projektová manažerka to dokládá komentářem:

„Klíčová je samozřejmě postava pana ředitele. Dokáže na sebe právě navázat i ty důležité aktéry, třeba pracovníky z řad romských komunit. Myslím si, že kdyby tady byl někdo z majority, tak by to takový nebylo. Protože i tým se tady cítí bezpečně, respektovaně.“

Kotva důvěry, plachta změny

Významnou zkušeností z realizace projektu je také v sociální práci všeobecně uznávaný koncept **vytvoření důvěryhodného vztahu mezi pracovníkem a klientem**, který je **nutným předpokladem pro podporu změny u klienta**. Pracovníci v rozhovorech často zmiňovali, že bez budování takových vztahů by vůbec nebylo možné jakkoli děti ovlivňovat. Pracovník musí být autentický a konstantní v tom, co dělá, aby mohl vytvářet důvěryhodné a bezpečné prostředí. Pracovnice v sociálních službách to popisuje jako:

„Mně dělá dobře, že ty děti se vracejí a že vás poznávají na ulici. Kolikrát se stane, že někoho potkám támhle někde v pivovaru, v obchodáku a běží ke mně a ,teto, teto‘ – oni nám neřekají jménem, říkají nám teto a jméno. A pak na mě skočí. Ty děti jsou takový spontánní, bezprostřední, s nima se dobře pracuje. A jak už jsem tu dlouho, jak mě znají, mají ke mně důvěru. Oni ví, že to nikomu nepovím. Ukážou mi TikTok, co si zrovna tam chtějí nahrát, svěřují se se vším možným.“

Děti naděje, mládež osudu

Velmi zajímavým fenoménem, který popisovali všichni členové týmu, je **rozdílnost přístupu práce s dětmi do 10-11 let (do puberty) a od puberty**. Mezitím, co pracovnice popisují mladší děti jako „pilné“, „snaživé“, se kterými je možné ledasco vytvářet, u starších dětí vnímají, „že se to v nich láme“. Proměňují se v napodobeniny svých rodičů. Sociální pracovnice k tomu dodává:

„S nima se krásně pracuje tak do té páté třídy. V pubertě se to mění. U nich je problém to, že oni se vidí na tom pracáku, že oni se jenom shlédnou v tom, jak žijí rodiče, a nemají žádné ambice. Jsou samozřejmě výjimky, ale těch je málo. Většina vůbec nemá vůli jít dál.“

Projektová manažerka doplňuje perspektivu ředitele výchovného ústavu v Boleticích, který na to má vysvětlení:

„(...) dítě je do puberty samo obětí systému té rodiny. Často je vystavované násilí, hladu, je psychicky týrané. S nástupem puberty se z oběti promění v toho agresora a samo začíná páchat ono „zlo“, které na něm dosud bylo páchané.“

Zkušenost týmu je tedy taková, že jakkoli se může jevit práce s dítětem do puberty jako úspěšná, směřující ke změně, v pubertě se to může radikálně zlomit. Je třeba být na to připravený a chápat, že jednotlivé kontexty dětí jsou různé (bohužel někdy také tragické) a není v silách pracovníků to významně ovlivnit.